

הקשר בין השתתפות משמעותית ושביעות רצון מהחיים

בקרב זקנים מהמגזרים הערבי והיהודי בישראל

שירין עבדאלקאדר, מלאק גנאיים, גברת מלכה איצקוביץ
 החוג לריפוי בעיסוק, הפקולטה לרפואה, אוניברסיטת תל אביב

תוצאות

טבלה 1: תוצאות מבחן T להשוואת ממוצעים של רמת השתתפות משמעותית ורמת שביעות רצון מהחיים של זקנים יהודים וערבים.

* לא נמצא הבדל מובהק סטטיסטית בין ממוצעי רמת ההשתתפות בפעילויות משמעותיות בין שתי קבוצות המחקר ($p=0.088, t=1.737$).
 * נמצא הבדל מובהק סטטיסטית בין ממוצעי רמת שביעות הרצון מהחיים בין שתי קבוצות המחקר ($p=0.006, t=2.846$).

P Value	T	זקנים ערביים N= 30	זקנים יהודיים N= 30	
0.088	1.737	(SD=3.43) 23.18	(SD=4.28) 24.92	ממוצע רמת ההשתתפות המשמעותית
0.006	2.846	(SD=5.97) 25.83	(SD=3.99) 29.57	ממוצע רמת שביעות רצון מהחיים

טבלה 2: תוצאות מבחן Spearman לבדיקת הקשר בין רמת השתתפות משמעותית לבין רמת שביעות רצון מהחיים בקבוצות המדגם.

* נמצא שהקשר בין השתתפות משמעותית ושביעות רצון בקרב זקנים יהודים וערבים הינו חיובי ומובהק סטטיסטית ($r=0.317, p=0.014$).
 * נמצא קשר חיובי ומובהק סטטיסטית בין השתתפות משמעותית ושביעות רצון אצל זקנים ערבים ($r=0.395, p=0.031$).
 * לא נמצא קשר מובהק סטטיסטית בין השתתפות משמעותית ושביעות רצון אצל זקנים יהודים ($r=0.131, p=0.492$).

קבוצות	r	p
כלל המדגם (N=60)	0.317	0.014
זקנים ערבים (N=30)	0.031	0.395
זקנים יהודים (N=30)	0.492	0.131

דיון

ממצאי המחקר העיקריים הראו שקיים קשר חיובי מובהק בין השתתפות משמעותית ושביעות רצון מהחיים בקרב זקנים יהודים וערבים. ממצא זה תומך בתוצאות מחקר של Eakman (2010), אשר טוענת כי יש קשר מובהק בין השתתפות משמעותית ושביעות רצון מהחיים בקרב קשישים מעל גיל 65. ההשערה השנייה הופרכה ולא נמצא הבדל מובהק סטטיסטית בין רמת ההשתתפות המשמעותית בשתי הקבוצות. לעומת זאת, נמצא הבדל מובהק סטטיסטית בהשערה השלישית כך שזקנים יהודים הינם יותר שבעי רצון מהחיים מאשר זקנים ערבים. ממצא זה ניתן להסביר בעזרת מחקר של Diener (1984), אשר הגדיר את המצב הסוציאקונומי כאחד הגורמים המשפיעים על שביעות רצון מהחיים. יותר ממחצית הנבדקים מהמגזר הערבי מגדירים את מצבם הסוציאקונומי מתחת לממוצע לעומת שליש מהמגזר היהודי. כלומר, המעמד הסוציאקונומי של היהודים הינו גבוה יותר, וייתכן שבעקבות כך הם שבעי רצון מהחיים יותר. לא נמצא קשר בין השתתפות משמעותית ושביעות רצון בתוך קבוצת היהודים, אך נמצא קשר חיובי מובהק בין שני המשתנים בקבוצת הזקנים הערבים. ייתכן שאי הקשר בין שני המשתנים במגזר היהודי נובע מגורמים נוספים שמשפיעים על שביעות הרצון מהחיים ואינם דווקא קשורים להשתתפות משמעותית בפעילויות היומיום. גורמים אלה מאפיינים את המגזר היהודי ובעקבות כך ייתכן שהם משרתים אותו ותורמים לשביעות רצון האוכלוסייה, כגון מצב סוציאקונומי גבוה, השקעת משאבים כלכליים וחינוכיים, אופי חיים שהינו פחות לחוץ ופחות תלוי באחרים והיכולת לקבל החלטות שהינן משרתות את האינדיבידואלים ואת האינטרסים שלהם. בניגוד למגזר הערבי, שהאינדיבידואלים בו מאוד קשורים לחברה שלהם שמעריכה מאוד רצונו של האדם, כל עוד הוא לא מתנגש עם האינטרס של המשפחה.

מסקנות

למחקר הנוכחי יש השלכות חשובות למקצוע הריפוי בעיסוק. התוצאות שלנו תומכות בחשיבות של השתתפות משמעותית על הרווחה האישית של זקנים בשני המגזרים ועשויות לתרום להעלאת מודעות המרפאים בעיסוק ולתמוך בערך שנותנים להשתתפות משמעותית בהתייחס להקשר התרבותי. כמו כן, ממוצעי ההשתתפות של הזקנים בשני המגזרים הינם נמוכים יחסית. ממצא זה יכול לעודד בניית תכניות התערבות על מנת שישמשו דגש על ניצול הזמן הפנוי של הזקנים ולהגביר את ההשתתפות שלהם בפעילויות משמעותיות.

הקדמה

השתתפות משמעותית היא אחד ההיבטים הבולטים ביותר אשר משפיעים על איכות החיים והרווחה האישית של האדם בכלל ושל אוכלוסיית הזקנים בפרט. למרות המחקרים הרבים הקיימים בנושא, השתתפות משמעותית ושביעות רצון מהחיים לא זכו להתייחסות מחקרית ראויה שתספק מידע עדכני על הקשר בין השתתפות משמעותית לבין שביעות רצון מהחיים באוכלוסיית הזקנים בארץ על גווניה התרבותיים השונים.

מטרת המחקר שלנו היא לבדוק האם קיים קשר בין השתתפות משמעותית בחיים לבין שביעות רצון בקרב זקנים יהודים וזקנים ערבים.

השערות המחקר

- 1 ימצא קשר חיובי בין השתתפות משמעותית ושביעות רצון מהחיים בקרב זקנים יהודים וערבים.
- 2 ימצאו הבדלים בהשתתפות משמעותית בין זקנים מהמגזר היהודי והערבי.
- 3 יימצאו הבדלים בשביעות רצון מהחיים בין זקנים מהמגזר היהודי והערבי.
- 4 יימצא קשר בין השתתפות משמעותית לבין שביעות רצון מהחיים בקרב זקנים יהודים.
- 5 יימצא קשר בין השתתפות משמעותית לבין שביעות רצון מהחיים בקרב זקנים ערבים.

שיטה

המחקר הוא מחקר רוחב, אשר בו הייתה השוואה בין שתי קבוצות שונות שנבדקו באותו זמן. הנבדקים גויסו באמצעות מדגם נוחות ומדגם כדור שלג.

אוכלוסיית המחקר

במחקר השתתפו 60 זקנים: 15 נשים ערביות, 15 גברים ערבים, 15 נשים יהודיות ו-15 גברים יהודים. ממוצע הגילאים בקרב זקנים ערבים הוא 72, ובקרב זקנים יהודים הוא 76.

קריטריונים להכללה: זקנים בגיל 65 ומעלה, במצב בריאותי מאוזן, מצב קוגניטיבי תקין, מתפקדים באופן עצמאי בחיי היומיום, לא עברו אשפוז בחצי שנה האחרונה לתקופה מעל שבוע ויכולים לתקשר היטב ובאופן ברור.

קריטריונים להוצאה: אנשים בעלי מוגבלות פיזית ואנשים בעלי מוגבלות קוגניטיבית, נפשית או רגשית שמשפיעה על התפקוד.

כלי המחקר

1 **שאלון דמוגרפי:** אשר פותח במיוחד למחקר זה. השאלון כלל שאלות כמו: רמת השכלה, דירוג רמת הדתיות, מספר ילדים, מצב סוציו-אקונומי ומצב משפחתי.

2 **שאלון להערכת השתתפות משמעותית - Meaningful Activity Participation Assessment - MAPA (Eakman, 2007):** שאלון לדיווח עצמי שפותח על ידי Eakman בשנת 2007 בארצות הברית עבור אוכלוסיית זקנים. מטרת השאלון להעריך את מידת השתתפותו המשמעותית של הפרט בפעילויות שונות בחייו. השאלון מורכב מ-28 פעילויות מחיי היום-יום. וכולל שני מדדים: 1- תדירות ביצוע הפעילות 2- משמעות הפעילות לפרט.

3 **שאלון להערכת שביעות רצון מהחיים - The Satisfaction With Life Scale - SWLS (Diener, 1985):** שאלון לדיווח עצמי שפותח על ידי Diener בשנת 1985 למגוון רחב של אוכלוסיות וגילאים, במטרה למדוד את שביעות הרצון הכללית מהחיים. השאלון מורכב מ-5 משפטים שבכל אחת מהן הנבדק מתבקש לציין עד כמה הוא מסכים עם המשפט בסולם מ-1 ועד 7.

הליך המחקר

